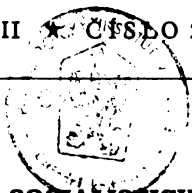

PEDAGOGIKA

ČASOPIS PRO PEDAGOGICKÉ VĚDY

ROČNÍK XII ★ ČÍSLO 2 ★ 1961

BOJ KSČ ZA SOCIALISTICKOU ŠKOLU

(k 40. výročí založení KSČ)

JIRÍ LOUKOTKA

Universita J. E. Purkyně v Brně

Na květen letošního roku připadá jedno z nejvýznamnějších výročí našich novodobých dějin, 40. výročí založení Komunistické strany Československa. Všechn náš lid si bude připomínat, co znamenal vznik revoluční marxistické strany pro naše národy, bude s vděčností a láskou sledovat celou tu cestu, kterou prošla Komunistická strana Československa od chvíle, kdy na ustavujícím sjezdu v Karlíně dozněl potlesk delegátů, zdravotních zrození bojové avantgardy české dělnické třídy, až po naše dny, kdy pod vedením strany kráčí naše vlast vstříc velkým a slavným komunistickým zítřkům. Přitom nebude možno nemyslet i na to, co vykonala strana pro naši školu. Bez Komunistické strany Československa a bez jejího čtyřicetiletého boje by nebylo ani obrovského rozmachu československého socialistického školství, kterým se můžeme honosit před celým světem.

Proto obracíme pozornost k historii tohoto boje i my, učitelé, školští a vědecktí pracovníci.

Hovoříme-li o boji strany za socialistickou školu v naší vlasti, je třeba především říci, že tento boj je neodmyslitelný od jejího boje proti politickému, hospodářskému i ideologickému panství československé buržoazie.

Když se Komunistická strana Československa v roce 1921 zrodila, česká i slovenská buržoazie již dávno vyčerpala své možnosti hrát v životě našich závodů pokrokovou roli, kterou zákonitě sehrává každá společenská třída při svém nástupu na jeviště dějin. Spojena svou existencí s kapitalistickým řádem, který se zcela zjevně přežil, nemohla přinést lidu už nic jiného než omezování a potlačování demokratických práv a svobod, stále se zvyšující hospodářské zbídačování i rostoucí útlak duchovní, což nebyla s to zakrýt žádná hesla o demokracii a humanitě, jimiž se neustále oháněla.

Samo založení Komunistické strany Československa je nutno chápat jako nejdůležitější symptom hluboké všeobecné krize buržoazního systému, která pokročila natolik, že se stalo aktuálním jeho rozbití a odstranění třídou budoucnosti — revolučním proletariátem, v jehož zájmech se spojily hlavní zájmy všech pracujících.

Pod tímto zorným úhlem vystupuje plasticky do popředí skutečnost, že boj komunistů proti buržoaznímu panství v první republice nebyl rozbíjením státu, jak to do omrzení omílala buržoazní propaganda, nýbrž úporným zápasem za republiku stojící na pevných základech skutečné demokracie, za republiku silnou silou mas, které ji budou uvědoměle budovat i bránit jako svůj skutečný domov.

Ani boj komunistů proti kulturní a školské politice buržoazie nebyl destruktivní činností namířenou proti vzdělanosti a národní kultuře, za jejíhož ochránce se buržoazie samozvaně vydávala, nýbrž úporným zápasem za nový rozkvět vzdělanosti a národní kultury na zdravých základech sociálně spravedlivého společenského řádu, v kterém by všechen lid mohl svobodně rozvíjet kulturu a obohacovat se plody vzdělanosti tak, aby přispívaly k povznesení jeho života.

Učitelstvo to ovšem namnoze hned nechápalo. Politicky roztržštěno a stavovskuy záměrně rozešťováno, vystaveno značnému existenčnímu tlaku vládnoucí třídy, která měla v rukou všechny prostředky politického a ideového ovlivňování jeho smýšlení, cílevědomě izolováno pod pláštěm tzv. apolitičnosti školy od boje proletariátu a pokrokových ideových proudů, věřilo někdy až naivně v ideály měšťácké demokracie, nedovedlo se kriticky vypořádat s legendou o státu vedeném velkým humanistou a demokratem T. G. Masarykem, bylo nakloněno oportunisticky vykládat těžké organické neduhy buržoazního řízení jako výstřelky, které se časem evoluční demokratickou cestou napraví a odstraní.

Hlasy takových bojovníků, jako byl Zdeněk Nejedlý, Josef Haken, Otokar Chlup aj., byly slyšeny, ale často jich z důvodů výše zmíněných nebylo dbáno. (Tím není ovšem řečeno, že jsme neměli již za první republiky silný, pokrokový učitelský tábor; strana, ke které se hlásil již v předmnichovském Československu výkvět naší inteligence a kultury, měla pevné pozice a značný ideový vliv i v části učitelstva, třebaže organizovaných komunistů bylo mezi učiteli poměrně málo.)

Teprve v době, kdy v sousedním Německu nastupoval k moci fašismus a pod vlivem mezinárodních událostí i československá reakční buržoazie projevovala stále zřetelněji silné fašizační tendence, začalo se s celkovým tříděním duchů politicky diferencovat a jasněji vidět do dění i učitelstvo.

Tenkrát, na sklonku roku 1933, napsal Zdeněk Nejedlý v Učitelských novinách v článku »Kde jsme a kam se nechceme dostat«, útoče proti marasmu celé tehdejší buržoazní ideologie i vědy, tonoucích v rozporech a kličkujících mezi fakty, která život obracel proti vychvalovanému buržoaznímu systému a jeho legendám: »A odkud je toto nevědění i učěných? Ze mdloby rozumu? Jistě ne, neboť co naopak Tito lidé právě vyplácí rozumu na to své nevědění. Ale odtud prýští, že nechť, nesmějí vědět. Je to vždy znak třídních přelomů. Je to znak umírání, konce. Byly doby, kdy i měšťácká věda věděla, a mnoho věděla. V přírodních vědách i jiných, i společenských. I měšťácká demokracie měla svou vědu, své vědění. Svoboda slova? Svoboda tisku? Na to kdysi se neodpovídalo tak i onak. Byly doby, kdy i z tohoto tábora znělo jasné, jednoznačné ano. Ale to právě bylo kdysi. Dokud měšťáctví bylo na postupu, novou, mladou, rozvíjející se třídou. Než ten čas minul... Třída dohrála svou historickou, životní roli a co teď? Teď tu není oněch životodárných sil, které jsou nejlepším pramenem skutečného, živého vědění. A proto nastala hra na vědění.

Metodický mechanismus pracuje dále. Dělaří se soudy, sylogismy, soukají se úsudky jeden z druhého, ale mele to vše naprázdno. Není tu kontroly pravdy, není tu života.

A je ještě hůř. Premisy vedou skoro všechny k závěrům, jež tyto lidi nejen netěší, nýbrž přímo děsí, poněvadž jsou srdcem při staré třídě. Dnešní národohospodáři: jak možno nevidět krach kapitalismu? Ó ano, dobře jej vidí, ale celá jejich mentalita se bouří proti tomu. Jejich třídní láska je pohoršena. A proto ten tanec, to natahování, křivení, žonglérství rozumu sem i tam, jen aby to nebylo nutno přiznat naplno. Proto to stálé: ano i ne. A filosofové stejně: liberalismus? ano i ne. Politikové: demokracie? ano i ne. Nikde kousek čisté duše, čisté pravdy, jedné, jasné, určité, zářící. Špina vo je odtud v hlavách lidí.

Proto, nechceme-li v to také upadnout, musíme být tady jasni. Vždy jen ten, kdo jde s přicházejícími, smí vidět jasně, a proto i vidí jasně. I pravda, i vědění mají své mládí. To jest, berou svůj základ z mladého, nového, rodícího se života. A proto zde je klíč ke všemu. Učitel to ví ostatně nejlépe. Co by pořídil, kdyby svou pravdu bral ze života zestárlého, odumírajícího? Celý jeho smysl je právě v tom, pochopit mládí, dětství, nový život. Ale tak je tomu i v životě lidstva. I tu všechno spočívá v tom, kam se postavím, odkud беру míru svého vědění, chtění i konání.¹⁾

Jak jasnoživá, přímo prorocká to byla slova!

Naše učitelstvo mělo však, žel, možnost přesvědčit se o jejich hluboké pravdivosti právě na tom, před čím velký vědec-komunista Zdeněk Nejedlý tak důrazně, naléhavě varoval. Cesta, kterou šla a kterou vlekla naše národy, zaslepena svými třídními zájmy, československá buržoazie, přivedla naši vlast za 20 let po 28. říjnu 1918 k Mnichovu a k hrůzám šesti-leté fašistické okupace, kdy český národ stanul na samém pokraji svého fyzického zničení. Ta třída, která ze sebe druhdy vydala Palackého a Havlíčka, uvedla do protektorátního ministerstva školství a osvěty posléze zrádnou kreaturu — Emanuela Moravce. Ta třída, která ve svých nejlepších představitelích byla ještě koncem minulého století mecenášem národní kultury, neváhala nakonec pro své třídní zájmy dohnat její výkvět pod sekýru okupantských katanů.

Vstříc novému životu bylo možno jít jen cestou, kterou národu ukazovala avantgarda revoluční dělnické třídy — Komunistická strana Československa.

Nebyla to cesta snadná. Boj proti fašismu si vyžadoval nesmírné oběti na národech, které mu zrada jejich buržoazie pomohla porobit. Mimo to bylo třeba neustále mařit pletichy těch buržoazních činitelů v odboji, kteří se z historie ničemu nenaučili a národně osvobozenecký zápas ztěžovali prosazováním koncepcí, které vývoj právě odhalil jako falešné a pro národ osudné.

Je známo, že Komunistická strana Československa, vycházejíc z trpkých zkušeností Mnichova a nacistické okupace, která následovala po mnichovském diktátu jako hrůzný epilog zrády československé buržoazie, vytyčila jako cíl národně osvobozeneckého boje novou republiku, která zahraničně politicky i vnitropoliticky bude státem kvalitativně odlišným od předmnichovského Československa, a v souhlase s tím pracovala jeho

strategickou linií. Jejím jádrem bylo vytvoření Národní fronty s dělnickou třídou jako vedoucí silou protifašistického boje. Československá republika po válce neměla už být hříčkou v rukou imperialistických mocností, jakou bylo předmnichovské Československo, nýbrž těsným přimknutím k Sovětskému svazu měla najít bezpečný přístav své státní nezávislosti. Vnitropoliticky měla být zlomena moc velké, monopolistické buržoazie, která se svou zrádnou politikou stala odpovědnou za Mnichov a která svou kolaborací s okupanty ztratila jakékoliv právo reprezentovat naše národy.

Změněným zahraničně politickým i vnitropolitickým poměrům měla pak také pochopitelně odpovídat i jiná kulturní orientace, především ve smyslu pronikavé demokratizace vzdělání a kultury a jejího stále těsnějšího sblížování se socialistickou kulturou národů SSSR.

Proti tomu Benešova londýnská skupina, zastupující v odboji tu část české a slovenské buržoazie, která se nezkompromitovala přímým paktováním s fašismem, počítala s obnovením předmnichovského kapitalistického Československa, a to výhradně s pomocí západních mocností.

Její politická linie, oděná do roucha tzv. teorie kontinuity, představovala i v oblasti vzdělání a kultury návrat k stavu před Mnichovem. Souviselo to s utkvělou představou o naší kultuře jako kultuře sytící se jen západními vlivy, která byla tak příznačná pro naši buržoazní vědu, jakož i s přezíravým postojem k lidovým masám, který se velmi výrazně projevil ještě v jednání zástupců londýnské emigrace s moskevským vedením KSČ o poválečném uspořádání poměrů v republice v březnu 1945 v Moskvě.²⁾

Správnost a životaschopnost obou těchto koncepcí prověřil sám průběh národně osvobozenického boje. Benešův program obnovení předmnichovských poměrů odložil mezi historické rekvizity. Program Komunistické strany Československa, který byl vtělen v dubnu 1945 do známého Košického vládního programu, přijala s nadšením zdrcující většina našich národů jako směrnici, ukazující cestu k lepší, šťastnější budoucnosti.

Vždyť hovořil z duše všech poctivých lidí u nás i v té části, týkající se vzdělání a kultury, kde se pravilo: »Bude provedena důsledná demokratizace, a to nejen umožnění co nejširším vrstvám přístupu do škol i k jiným pramenům vzdělání a kultury, ale i v ideovém směru: v zlidovění samého systému výchovy i povahy kultury, aby sloužila ne úzké vrstvě lidí, ale lidu a národu.«³⁾

V nejlepším smyslu slova můžeme o Košickém vládním programu mluvit jako o manifestu renesance české a slovenské kultury a v ní české a slovenské školy, který vyjadřoval tužby i celých generací vlasteneckých učitelů.

Proto také tak vřelý ohlas, s jakým se mezi učitelstvem setkal.

Uskutečňování požadavků Košického vládního programu se neobešlo bez potíží. Je známo, že londýnští buržoazní činitelé — donuceni k jeho přijetí a podpisu okolnostmi, strachem, aby neztratili jakýkoliv podíl na moci ve státě vůbec, jestliže by se projevíli jako rozbíječi jednoty Národní fronty vybojované v zápasu s fašismem s tolika oběťmi, začali hledat brzy po květnu 1945 cesty, jak by jeho provádění zmařili a upevnili znovu v republice kapitalismus. Využívajíc autority a vlivu některých buržoazních předsta-

vitelů odboje i iluzí, které si o nich, zvláště pak o Benešovi, část národa podržela, zahájila reakční buržoazie, která se vetřela do některých stran Národní fronty a postupně stále víc ovládala jejich vedení, rozsáhlou sabotáž budovatelského programu vlády.

Záhy se ukázaly její záměry i na úseku školství. Již počátkem roku 1946 vzplanul naplno boj o jednotnou školu, jejíž uzákonění v duchu Košického vládního programu připravovalo MŠVU v čele se Zdeňkem Nejedlým. Byl veden všemi prostředky: překrucováním zásad, na kterých měla nová jednotná škola vzniknout, pomluvami a očerňováním, licoměrnou demagogií. Byly vyslovovány pokrytecké obavy, zda jednotná škola nepovede k snížení úrovně vzdělání. Jeho demokratizace byla vykládána v reakčním tisku jako zglajchšaltování péče o nadané i nenadané děti, jako doplněk komunistické nivelizace majetku atd. Reakce se domnívala, že i tu květnové volby r. 1946 rozhodnou v její prospěch, že po svém volebním vítězství připravovaný návrh zákona o jednotné škole definitivně pohrbí.

Avšak volby nesplnily naděje, které do nich vkládala. Nerozkvetlo v nich dva milióny červenobílých karafiátů, jak očekávalo reakční vedení národně socialistické strany v čele se starým protilidovým politikem (žel, také učitelem) dr. Petrem Zenklem. Lid na politiku rozvratu, destrukce, demagogického štvání, urážek Sovětského svazu i pomlouvání komunistů odpověděl tím, že dále rozšířil mandát Komunistické strany Československa.

V českých zemích získali komunisté ve volbách 40 % a v celostátním měřítku 38 % všech hlasů. Bylo to přesto, že buržoazii se podařilo ještě zmást část pracujících, kteří si neuvědomovali, že reakčnímu vedení buržoazních stran jde o obnovení kapitalistického řádu a zatažení republiky do imperialistického tábora, rozhodné vítězství, významný krok k upevnění pozic dělnické třídy.

V čele vlády stanul — poprvé v dějinách republiky — komunista, předseda KSČ Klement Gottwald. Budovatelský program vlády vycházel z generální linie VIII. sjezdu KSČ, který stanovil upevnit a dále rozšířit moc lidu. Do dvou let měla být podle něho vypracována nová ústava, která by uzákonila všechny dosavadní výsledky národní a demokratické revoluce, všechny vymoženosti, které si lid v nové republice vydobyl.

Ale buržoazní reakce se nevzdala svých záměrů ani po lekci, kterou dostala v květnových volbách roku 1946. Naopak. Porážka, kterou utrpěla, jistě vystupňovala její křečovitě úsilí za každou cenu obrátit zpátky kolo dějin.

Zvlášť názorně se to ukazovalo v resortech spravovaných ministry buržoazních stran, mimo jiné v ministerstvu školství, věd a umění, odkud — přechodně — odešel Zdeněk Nejedlý do resortu sociální péče a kde zasedl exponent reakčního vedení národně socialistické strany dr. J. Stránský.

Činnost Stránského na MŠVU zapadala organicky do plánů na celkový zvrát, který buržoazní reakce stále horečněji připravovala. Stránský ve své zaslepené nenávisti proti jednotné škole šel tak daleko, že neváhal v roce 1947 osobně přizvukovat štvavému projevu arcibiskupa Berana na velké manifestační schůzi katolických organizací a spolků v pražské Lucerně.

Zde reakce ztrácela už jakýkoliv smysl pro míru věcí. Což to nebyla přímo groteska, že heslo »Za svobodnou školu« vytáhli do boje proti jednotné škole právě klerikálové a že při této nechutné maškarádě asistoval pražskému arcibiskupovi ministr strany, která za první republiky byla proslulá

organizováním protiklerikálních kraválů a jejíž poslanci musili být bez vyznání? (Výjimka byla povolena pouze tehdejšímu ministru zahraničních věcí Benešovi, s ohledem na to, aby jako event. kandidát na presidentský stolec po Masarykově smrti získal podporu lidovců a slovenských luďáků.)⁴⁾

Bylo to také už v době, kdy reakce všech odstínů začala zcela odhazovat masku loyálního spolupracovníka v Národní frontě a dávala se společně jedním směrem: směrem úplného rozbití Národní fronty, směrem příprav na kontrarevoluční puč, který organizovala s cílem vytlačit ještě před volbami roku 1948 komunistickou stranu z vlády a pomocí úřednické vlády opakovat rok 1920 — obnovit v plném rozsahu kapitalismus v zemi.

Komunistická strana Československa však dobře znala záměry reakce a včas a dobře připravila lid na její útok. Když v Únoru 1948 spojená československá reakce vyvolala vládní krizi, dostalo se jí pádné odpovědi. Hazardní hra, do které se pustila, nemohla za daného poměru třídních sil skončit jinak než její naprostou, drtivou porážkou.

Její logickým důsledkem bylo také to, že se do čela našeho školství vrátil Zdeněk Nejedlý, aby po extempore Stránského v MŠVU dovršil a uvedl v život započaté dílo — jednotnou československou školu.

Únorem 1948, který definitivně pohřbil plány a naděje buržoazní reakce vlastními silami restaurovat v naší vlasti kapitalismus, se otevřela před československým školstvím nová etapa. Škola jako ústrojná součást společnosti vstoupila plným krokem na cestu socialistické přestavby, které reakční síly zuby nehty bránily.

Prvním významným mezníkem v této etapě bylo přijetí zákona o jednotné škole, který schválilo Ústavodárné národní shromáždění v dubnu 1948. Byl to zákon v pravém slova smyslu historický. Ve svém projevu v Národním shromáždění 28. dubna 1948 Zdeněk Nejedlý právem poukázal na to, že je to zákonodárné dílo, které se dotýká samé struktury národa. »Naše školství bylo vždycky naší chloubou a také naší velkou zbraní,« řekl. »Ale postrádali jsme samého základu, kterého je ke skutečnému rozvíti našeho školství potřeba, neměli jsme systému, neměli jsme zákonného podkladu. Doba předběhla naše školství i jinak, naukově a zejména sociálně. Uvázli jsme v mnohých směrech na starém poli. Učitelstvo mělo největší a nejlepší snahu. Nebojím se zde prohlásit veřejně, a mohu to říci po velkých a dobrých zkušenostech, že máme učitelstvo snad nejlepší v Evropě. Ale v cestu zde byly navaleny takové balvany, přes které ani ono nemohlo dále. Neměli jsme ani právní podklad. Měli jsme jakousi tříšť všelijakých zákonů, nařízení apod. od Marie Terezie až do konce XIX. století. A některé naše školy, zejména mateřské, byly vůbec bez právního základu. To jsme si musili pomáhat nepřímou některými jinými zákony, abychom mohli mateřské školy zakládat. Také pro některé odborné školy jsme neměli vůbec zákonného podkladu.

Přitom zde byli velcí pracovníci a nemohou dnes nevzpomenout některých jmen, zejména už samotného Lindnera, Františka Drtiny, Otakara Kádnera i jeho bratra Bohuslava, který nám odchoval celý kádr pracovníků, kteří po dlouhá léta pracovali na tomto díle.

Nepodařilo se to však za celou dlouhou dobu první republiky. Marné bylo všechno usilování, všechno volání — nebylo zájmu, zejména ne o skutečnou lidovou školu...

Pokusíme se — a už máme k tomu značné náběhy — udělat naši mateřskou školu nejlepší na světě. Pak dáme dítě do národní školy a potom do střední. Zvedneme na základě tohoto zákona celé vzdělání národa z dosavadní úrovně na úroveň nižší střední školy. Budeme vychovávat opravdu především dobrého a užitečného občana, a proto budeme vychovávat všechnu naši mládež jednotně. Naše jednotná škola má ten velký význam, aby občané byli rovni nejenom před zákonem, ale také ve škole, ve vzdělání. Odstraníme proto všechno, co mládež rozděluje. Odstraníme — a náš zákon to velmi silně podtrhuje — i rozdíl mezi tzv. fyzickou prací. I zde musíme dojít k určité jednotě. Dále budeme vychovávat mládež rozumově, dáme jí, co má vědět. Ale právě v tom chceme provést velikou reformu: V našich školách se mnoho učí, ale učí se také mnohemu naprosto přežitému a zbytečnému. Možná, že dáme mládeži méně papírové látky, ale více látky živé a zejména takové, kterou mládež bude moci zažít a prožít.

Chceme dále vychovávat naši mládež charakterově. Škola může velmi mnoho v té věci udělat a zrovna v naší minulosti jsou toho překrásné příklady. Chceme naučit na příkladech dobrých českých lidí, na naší literatuře a mnohých jiných věcech chápat nejmravnější povinnosti člověka, jako je práce, sociální poměr člověka k člověku. A konečně chceme mládež vychovávat národně. Nezapírejte si, že přes veškeré časté mluvení o vlastnictví se mládež národu odcizovala. Chceme znovu vzbudit v mládeži lásku k této krásné zemi, k naší slavné minulosti, k našemu vyspělému a schopnému lidu. Jsem přesvědčen, že tak vychováme mládež, která bude schopna práce, která bude umět, ale také chtít pracovat z lásky k republice a národu, ať je to mládež česká nebo slovenská. A chceme tomu všemu mládež učit tak, aby s radostí chodila do školy, aby škola nebyla utrpením, strádáním a bičem, ale radostí z poznání a uzrávání mladistvé duše.⁵⁾

K těmto slovům není třeba dlouhého komentáře. Zákon o jednotné škole znamenal rozbitím staré třídní struktury školy, která diferencovala mezi mládeží podle kabátu rodičů a preferovala děti ze zámožných vrstev na úkor dětí z vrstev pracujících, první rozhodný krok k tomu, aby naše škola přestala sloužit zájmům jedné třídy a začala opravdu sloužit zájmům celé společnosti. Znamenal rozhodný krok k tomu, aby se uskutečnily velké pokrokové ideály J. A. Komenského, aby ožil odkaz generací vlasteneckých učitelů, aby se škola stala mocným nástrojem rozvinutí duchovních a mravních sil všeho lidu.

Takový zákon nemohla dát národu buržoazie, která ve škole spatřovala toliko jeden z prostředků upevnění svého třídního panství a reglementování mládeže podle svých sobeckých zájmů. Takový zákon vybojovala lidu Komunistická strana Československa.

Tím ovšem zájem strany o školu a školské otázky neskončil.

Šlo o to, aby zákon o jednotné škole byl v celé šíři uveden v život, aby jeho litera nezůstala mrtvou literou.

Proto strana nadále soustavně sledovala konkrétní otázky učebně výchovné práce, konkrétní otázky tvořivého rozvíjení základní linie vytyčené zákonem o jednotné škole v mnohostranném procesu pedagogické praxe, a poskytovala škole pomoc všude, kde bylo třeba ukázat cestu vpřed.

Na prvním místě věnovala pozornost tomu, aby v práci škol byl prosazen nový třídní charakter vzdělání a nová ideová orientace, aby z á k l a d e m veškeré výchovy a výuky se stal dialektickomaterialistický světový názor, učení marxismu-leninismu.

Na IX. sjezdu KSČ v květnu 1949, který stanovil generální linii budování socialismu v naší vlasti, Klement Gottwald k tomuto úkolu řekl: »Zkušenost nás učí, že pro budování socialismu si musí pracující lid vytvořit a vychovat vlastní inteligenci, pocházející z jeho středu a s ním třídně a ideologicky spjatou... Naše školy, zejména střední a vyšší, musí lidově demokratické republiky vychovávat lidi věrné a věci lidu a národa oddané... Vedle prohloubení školení odborného musíme naši novou inteligenci v kursech i ve školách vychovávat v duchu nejpokrokovějšího světového názoru, v duchu dialektického a historického materialismu, v duchu marxismu-leninismu. Není náhodou, že kapitalisté zavírají před dialektickým a historickým materialismem a marxismem-leninismem síně učilišť na devět zámků. Vědí, že je to světový názor nové třídy, třídy, které patří budoucnost, třídy dělnické. My bychom se dopustili vážného opomenutí, kdybychom se nesnažili, aby se tento pokrokový světový názor stal názorem celé naší lidově demokratické společnosti.«⁶⁾

S prosazováním této nové ideové orientace, na kterou položil takovou váhu IX. sjezd KSČ, souvisel těsně zájem strany o učebnice, zejména pak o učebnice pro národní a střední školy.

Aby mohla škola plnit své poslání, vychovávat skutečně nového člověka, k tomu bylo zapotřebí, aby měla také dobré, stále učebnice pro všechny předměty. Avšak některé učebnice, přestože proti učebnicím předmnichovské republiky znamenaly velký krok vpřed, neodpovídaly zcela tomuto požadavku.

Proto vydalo předsednictvo ÚV KSČ v roce 1951 usnesení o učebnicích pro národní a střední školy,⁷⁾ ve kterém poukázalo na některé hlavní nedostatky v dosavadních učebnicích a na nutnost tyto nedostatky při práci s nimi a v nových vydáních odstranit.

Usnesení kritizovalo zejména ústupnost v zásadách marxismu-leninismu, kompromisnost v otázkách světového názoru, smířlivost vůči vlivům různých buržoazních ideologií ve většině učebnic pro národní a střední školy. Dále vytýkalo učebnicím to, že z nich není ještě školní mládeži dostatečně jasný v e l k ý p ř e l o m, který se odehrál v historii našich národů tím, že od moci byli odstraněni kapitalisté a velkostatkáři a pánem v naší zemi se stala dělnická třída a pracující lid. V souvislosti s tím poukazovalo na to, že učebnice dostatečně neobjasňují zásadní rozdíl mezi ideologií předmnichovské republiky a ideologií vědeckého socialismu. Konečně jako jeden z hlavních nedostatků učebnic kritizovalo to, že neseznamují žáky soustavným a názorným způsobem s důležitostí klíčových odvětví našeho hospodářství, s naším těžkým průmyslem a nevzbuzují v mládeži touhu stát na čestném předním místě při budování socialismu, přání být horníkem, hutníkem, strojírenským dělníkem, traktoristou atp.

Promítneme-li kritizované nedostatky učebnic pro národní a střední školy do tehdejší situace na různých úsecích našeho hospodářství a v oblasti socialistické výchovy a převýchovy mas, je zřejmé, že usnesení postihovalo správně největší slabiny v práci školy vůbec a orientovalo učitelstvo

na tyto klíčové problémy socialistické výstavby, na jejichž řešení se mělo a mohlo významně podílet.

Proto se usnesení předsednictva ÚV KSČ o učebnicích pro národní a střední školy stalo nejen nástrojem k odstranění nedostatků v práci s učebnicemi, ale nástrojem k zvýšení úrovně učebně výchovné práce v jejím celku, k prohloubení její ideové účinnosti, a přispělo nemalým dílem i k splnění důležitých hospodářských úkolů, jako např. k zajištění dorostu pro hornictví a další preferovaná odvětví výroby (Lánská akce).

Škola, kde se postupně začaly pionýrské organizace ČSM a jeho školské skupiny stávat důležitým pomocníkem při plnění výchovných úkolů, měnila rychle svůj dřívější charakter instituce odtržené od života, který vyhovoval buržoazii.

Začali se měnit i učitelé, kteří si stále více uvědomovali, že jejich místo není jen ve škole a v učebně, ale že socialistický učitel je jedním z předních spolubojovníků strany za nového člověka, že jako politický a kulturní pracovník a organizátor právě on musí straně pomáhat všude tam, kde jsou lidé a kde jeho slovo může přispět k úspěchu velkého díla socialistické výstavby. Dokladem toho bylo např. průkopnické hnutí mezi učitelstvem, v kterém našla výraz snaha pokrokových učitelů i ve škole rozvinout tvořivou iniciativu po vzoru úderníků a novátorů ze závodů, zejména pak velké hnutí vesnických učitelů, kteří se obětavě zapojili do práce při budování socialismu na vesnici. Ze středu těchto učitelů vyšel i řídící učitel Tomáš Kuchtík z Babic na Moravskobudějovicku, který byl jako funkcionář národního výboru zavražděn třídními nepřáteli a zpečetil tak svou krví svazek pokrokových vlasteneckých učitelů se stranou a lidem v boji za vítězství socialismu v naší zemi.

Vzpomeneme-li zde ještě vydání nového zákona o vysokých školách, které po únoru 1948 prošly rovněž hlubokým demokratizačním procesem, nové úpravy učitelských platů, zajišťující učitele tak, jak je nikdy nezajistil a nemohl zajistit kapitalistický řád, zřízení pedagogických fakult poskytujících učitelům za první republiky marně požadované vysokoškolské vzdělání atd., možno říci, že v období od Února 1948 do roku 1952 byly položeny pevné základy socialistického vývoje a rozvoje našeho školství.

Další vývojová fáze naší školy je spojena se školskou reformou, provedenou zákonem z dubna 1953.

Význam této reformy je třeba hodnotit v souvislosti s celým vývojem v naší zemi v posledních dvou letech první pětiletky, před jejímž úspěšným zakončením odešel navždy z našeho středu i veškerým učitelstvem pro svou státnickou a lidskou moudrost vážený a milovaný předseda KSČ Klement Gottwald.

Přes záškodnickou činnost spikleneckého centra vedeného Slánským a některé chyby pramenící z kultu osobnosti, které i u nás poznamenaly nepříznivě zejména období 1949—1951, přinesla první pětiletka našemu socialistickému hospodářství obrovské úspěchy. Byly to úspěchy tak pronikavé, že umožňovaly pomýšlet na to, v rámci celkového všestranného plánovitého rozvoje naší společnosti zavést postupně povinné úplné středoškolské vzdělání pro veškerou mládež do 17 let.

Z této perspektivy vycházel školský zákon přijatý Národním shromážděním v dubnu 1953. Jeho význam spočíval především v tom, že dováděl důsledně do konce zásadu jednotné školy, kterou prosadil zákon o jednotné škole z dubna 1948, a dále prohluboval zásadu spojení školy se životem společnosti. Při jeho realizaci se sice vyskytly některé negativní průvodní jevy, které pramenily zejména z nejasností o vnitřní diferenciaci úplného středoškolského vzdělání podle potřeb společnosti, avšak celková vzestupná vývojová linie naší školy nebyla narušena.

Zásluhu na tom má především strana, která i v tomto období soustavně sledovala práci školy a cílevědomě usilovala o zvýšení její úrovně.

Významným podnětem pro práci škol se stalo zejména jednání X. sjezdu KSČ, na kterém první tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný, rozebíraje kriticky slabiny našeho školství, řekl mimo jiné: »V práci škol a v řízení školství jsou dosud četné nedostatky, které je třeba důsledně odstraňovat. Je nutno zvyšovat znalosti žáků a snižovat procento propadajících. Dále je nutno zajišťovat zvýšení odborné a ideologické úrovně učitelů a dbát, aby na našich školách nebyli učitelé bez kvalifikace pro ten stupeň školy, na kterém vyučují.

K tomu, aby škola vychovávala mládež s všestranně rozvinutými duševními a tělesnými schopnostmi, postupně uskutečníme polytechnické vzdělání. Veškeré mládeži, zejména venkovské, musíme více než dosud ukazovat nové perspektivy práce v zemědělství, abychom pro nová povolání na vesnici zabezpečili dostatek mladých sil.

Při uskutečňování všech těchto konkrétních opatření je nutno mít stále na paměti cíl naší školy — vychovat všestranně vzdělaného a hluboce uvědomělého občana, jednajícího podle zásad socialistické morálky.«⁸⁾

V duchu směrnic X. sjezdu KSČ přijal ústřední výbor strany v červnu 1955 obsáhlé usnesení o zvýšení úrovně a dalším rozvoji všeobecně vzdělávacího školství,⁹⁾ které na základě všestranného rozboru situace a úrovně učebně výchovné práce na všeobecně vzdělávacích školách vytyčilo konkrétní úkoly pro její zkvalitnění.

Usnesení zdůrazňovalo, že zákon o školské soustavě z dubna 1953 dovršil vytvoření důsledně jednotné školy, charakterizované organizačním sjednocením i ucelením učiva, které na sebe mezi jednotlivými třídami a stupni škol navazuje, a že naše školská soustava odpovídá stupni vývoje naší společnosti a dává předpoklady pro další rozvoj vzdělanosti a kulturnosti lidu. Upozorňovalo kriticky na některé nedostatky v osnovách a učebnicích, zejména na to, že výběr, uspořádání a probírání základního učiva nejsou ve škole prováděny tak, aby si předepsané učivo osvojili do hloubky a trvale všichni žáci, aby si na jeho základě mohli vytvářet vědecký světový názor a učit se, jak vědecké poznatky používat v praxi. Důrazně varovalo před přehlížením a opomíjením polytechnické výchovy, která vtiskuje socialistické výchově nový pokrokový rys, před zanedbáváním tělesné výchovy i estetické výchovy.

»Aby naše všeobecně vzdělávací škola mohla stále úspěšněji plnit své úkoly v socialistické výchově mládeže,« pravilo se v usnesení, »nechť ministerstvo školství připraví a od roku 1960 uskuteční základní úpravu obsahu a metod práce všeobecně vzdělávací školy.«¹⁰⁾

Komplexním rozbořením úspěchů i nedostatků v učebně výchovném procesu, v učebních plánech a osnovách, v jednotlivých vyučovacích předmětech, v polytechnickém vyučování, v práci pionýrských skupin a organizací ČSM, v družinách mládeže i na úseku péče o politické, ideologické, odborné a materiální povznesení učitelstva a péče o zvýšení kvality a účinnosti školní inspekce stalo se usnesení ÚV KSČ z června 1955 pro školskou správu, v jejímž čele stanul nynější ministr školství a kultury dr. František Kahuda, pro všechny školy a všechno naše učitelstvo východiskem k širokému nástupu do boje za výrazné všestranné zvýšení úrovně našeho školství na prahu druhé československé pětiletky.

Rokem silných a plodných podnětů pro další tvořivé rozvíjení a zkvalitňování socialistické výchovy se stal rok 1956, na jehož začátku se konal historický XX. sjezd KSSS. Jednání XX. sjezdu KSSS zasáhlo významně do práce i na školském úseku a vyvolalo tu jako všude jinde v život zdravou kritiku nedostatků.

Že se v této kritice neuplatnily škodlivé, lidu a socialistickému zřízení nepřátelské tendence, že měla většinou konstruktivní ráz, bylo zase především zásluhou strany, která svým pevným zásadovým postojem prokázala škole neocenitelné služby.

Jen s pomocí strany mohlo učitelstvo tak účinně čelit některým nepřátelským názorům, které pod pláštíkem kritiky nedostatků ve školství požadovaly tehdy návrat k staré buržoazní škole. Strana to byla, která ukázala učitelstvu scestnost názorů, jako by snad inteligence a nikoliv dělnická třída měla a mohla hrát vedoucí úlohu v národě a při budování socialismu, kteréžto hlasy se ozvaly zvláště z tribuny II. sjezdu československých spisovatelů a ojediněle zazněly i od některých školských a vědeckých pracovníků.

Zásadovým, ale přátelským objasňováním současných problémů znemožnila strana zneužití škol, zejména pak vysokých škol jako tribuny reakčních elementů, které se vetřely do řad mládeže a chtěly zde, spekulující s politickou a životní nevyzrálostí mladých lidí, kalit vody. Usnesení ÚV KSČ o zvýšení úrovně a dalším rozvoji vysokých škol z dubna 1956 narýsovalo ostrou hranici mezi správnými a oprávněnými požadavky, které byly vysloveny na půdě vysokých škol, a mezi nepřátelskou demagogií, pro kterou zde doufali najít příznivé podmínky zbytky zkrachovaných buržoazních živlů. Kolísajícím mladým lidem, kteří se nedovedli orientovat v složitých problémech mezinárodního dění a nechápali konečné cíle revizionistického překrucování závěrů XX. sjezdu KSSS, pomohla strana najít brzy správnou cestu a distancovat se od nepřátelských názorů.

Již na II. celostátní konferenci strany v červnu 1956 mohl ve svém referátu první tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný konstatovat: »V poslední době se pokusily reakční živly zneužít kritiky, kterou strana vědomě rozvíjí v celém našem životě, k pokusům proniknout mezi studenty. Tyto pokusy zkrachovaly. Byly naprosto většinou studentů a vysokoškolských pracovníků odsouzeny a věříme, že se tito dokáží i v budoucnosti s podobnými snahami vypořádat.«¹¹⁾

Zásadovost a pevnost, s jakou strana zaujala stanovisko k některým nesprávným nebo přímo nepřátelským názorům i v oblasti školství a škol-

ské politiky po XX. sjezdu KSSS, ukázaly se pak zvlášť státnicky moudrými a prozíravými v dramatických událostech podzimu roku 1956, kdy světový imperialismus jako součást koordinovaného útoku proti silám socialistického tábora a tábora míru rozpoutal kontrarevoluci v sousedním lidově demokratickém Maďarsku. Právě na tragických událostech v Maďarsku, kde po několik dní pod patronací vlády revizionisty a zrádce Imre Nagye zuřil bezuzdný bílý teror proti všem čestným pokrokovým příslušníkům národa, mělo i naše učitelstvo a studenti možnost přesvědčit se, kam vede a co přináší zrada na revolučním učení marxismu-leninismu, jak je třeba střežit jako oko v hlavě jeho čistotu, že bez pevné, jednotné, silné marxisticko-leninské revoluční strany a jejího vedení není možno vybudovat socialismus a zabezpečit vymoženosti lidu před dravčím spárem jeho nepřátel.

Můžeme říci, že naše učitelstvo obstálo dobře v tehdejších pohnutých chvílích. Naše školy se ukázaly pevnou součástí žulové jednoty všeho našeho lidu, semknutého kolem strany a jejího ústředního výboru.

Tím úspěšněji mohly pak také přikročit k plnění úkolů, které před naše školství vytyčil v roce 1958 XI. sjezd strany, sjezd, který na základě dosavadních výsledků budovatelského úsilí našeho lidu vyhlásil jako generální linii dovršení socialistické výstavby v ČSR.

Jednání XI. sjezdu KSČ 1958 byla hrdou bilancí deseti let budování socialismu v naší zemi. Dokumentovala obrovský rozmach, který zaznamenaly všechny úseky života naší společnosti od Února 1948, kdy lid pod vedením strany zúčtoval s buržoazní reakcí a nastoupil cestu výstavby nového společenského řádu. Nikdy předtím a za tak krátkou dobu nedošlo u nás k uskutečnění tak velikých, skutečně historických změn, které vtiskly novou tvářnost naší zemi, našemu hospodářství i lidem. Mezinárodní postavení naší republiky se ve věrném spojeneckém svazku se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi upevnilo tak, že nikdy nebyla bezpečnost našeho státu tak zajištěna jako nyní. Vybudovali jsme mohutný socialistický průmysl a socialistické výrobní vztahy nabyly rozhodující převahy i na vesnici. V podstatě bylo u nás odstraněno vykořisťování člověka člověkem. Životní úroveň obyvatelstva jsme se dostali na jedno z předních míst na světě. Bouřlivý vzestup se projevil i v oblasti kultury.

To všechno umožňovalo přistoupit k vytyčení nových, ještě smělejších úkolů, které ve svém souhrnu znamenaly vítězně završit v nejbližší době výstavbu socialismu v naší vlasti.

A sjezd také tyto úkoly pro školu vytyčil. V hlavním sjezdovém referátu první tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný prohlásil: »V nynějším období vystupuje do popředí zejména druhý základní úkol kulturní revoluce, totiž překonat vliv buržoazní ideologie a všude rozšířit působení našich komunistických idejí. Při řešení tohoto úkolu staví strana na první místo školní výchovu. Naše komunistická společnost vyžaduje nové pojetí školního vzdělání.

Hlavním úkolem a posláním naší školy se proto musí stát příprava všestranně vzdělaných lidí, kteří ovládají základní poznatky věd a techniky

a současně jsou způsobilí ke kvalifikované fyzické práci a připraveni uvědoměle se zúčastnit budování komunistické společnosti.

Vytvořit takovou vpravdě socialistickou školu znamená stále těsněji různými formami spojovat vyučování s výrobní prací žáků tak, aby získali nejen pracovní návyky, ale ve vyšších třídách střední školy i základní kvalifikaci pro dělnické povolání.

Podstatné přiblížení školy k výrobě povede ke zkvalitnění všeobecného vzdělání a vytvoří předpoklady i pro další zlepšení jejího politickovýchovného působení v duchu socialismu. Máme-li tyto změny úspěšně provést, musí jejich smysl pochopit především pedagogové a učitelé a aktivně nám pomáhat v tomto významném díle.

Považujeme za správné sledovat cíl, aby do roku 1970 bylo poskytováno převážně většině mládeže plné středoškolské vzdělání. V nejbližších dvou až třech letech bude základní povinné vzdělání prodlouženo na devět let, jak po tom volala naše veřejnost. Na ně budou navazovat tři další třídy dvanáctiletky, odborné školy nebo odborná učiliště při závodech. K postupnému vytváření takové soustavy škol přistoupíme co nejdříve v souladu s našimi potřebami i možnostmi.

Tyto změny ve střední škole nám umožní zlepšit dnešní soustavu vysokoškolského vzdělání, přiblížit je daleko více k výrobě než dosud. Bude správné promyslet zejména nový způsob přijímání posluchačů na vysoké školy: vybírat je přednostně z řad mládeže, která má za sebou výrobní praxi a tím i bohatší životní zkušenosti.¹²⁾

Je jistě zvlášť radostné konstatovat, s jakou tvořivou iniciativou vzalo směrnice XI. sjezdu KSČ za své učitelstvo a přistoupilo neprodleně k jejich postupnému konkrétnímu realizování za pomoci stranických a odborových organizací na školách i za podpory rodičů a nejširší veřejnosti, jejíž zájem o otázky školy dovedlo vhodným způsobem podchytit. To svědčí o významném faktu, jak učitelé politicky i ideově vyrostli, o tom, že socialistická výchova se pro převážnou většinu z nich stala záležitostí hlubokého osobního přesvědčení o správnosti cesty, kterou strana školy od roku 1945 a zvláště od roku 1948 ukazovala.

Velkou úlohu v rozvoji této tvořivé iniciativy sehrály, jakmile vešly u nás ve známost, návrhy N. S. Chruščova »Jak upevnit sepětí školy se životem a o dalším rozvoji soustavy lidského vzdělání«, dále téže ÚV KSSS »O upevnění sepětí školy se životem a o dalším rozvoji školství v zemi« a konečně »Zákon o těsnějším spojení školy se životem a o dalším rozvoji školství v SSSR«. Tyto dokumenty, v kterých KSSS ukázala sovětské škole správný směr, aby úroveň její práce odpovídala úkolům komunistické výstavby, podnítily i u nás mezi učitelstvem nevšední zájem otázky přestavby školy a vyvolaly na všech školských pracovištích nebývalý pedagogický ruch a kvas.

Tak byla již předem nakypřena mezi učitelstvem škol všech typů půda pro hluboké souhlasné přijetí posledního, nejvýznamnějšího stranického dokumentu zabývajícího se základními problémy našeho školství, usnesení ÚV KSČ »O těsném spojení školy se životem a o dalším rozvoji výchovy a vzdělání v ČSR« z dubna 1959.¹³⁾

Usnesení představuje vrcholný bod v dlouholetém boji a houževnaté, usilovné práci Komunistické strany Československa, aby pracující naši

země měli školu hodnou našich velkých pokrokových národních tradic, školu dobře připravenou a uzpůsobenou vychovávat generace uvědomělých budovatelů komunismu. Je v něm obsažen komplexní revoluční pohled na vzdělání a výchovu nejen z hlediska potřeb současné etapy hospodářského a kulturního života naší společnosti, ale i z hlediska perspektiv postupného přechodu naší vlasti ke komunismu.

»Komunistická společnost vyžaduje,« praví se v usnesení, »všestranně rozvinuté a vzdělané lidi. Proto hlavním obsahem kulturní revoluce se nyní stává komunistická výchova, utvářející člověka vysoce vzdělaného, ovládajícího poznatky současné vědy a techniky, připraveného ke kvalifikované produktivní práci, tělesně zdatného, člověka kolektivního, nalézajícího radostné uspokojení v práci pro celek, prodchnutého ideami socialistického vlastenectví a internacionalismu — uvědomělého budovatele a obránce komunistické společnosti.«¹⁴⁾

V třetím bodě pak ukazuje usnesení na hlavní prostředek komunistické výchovy: »Vychovat takové lidi lze jedině tehdy, je-li výchova spjata s řešením úkolů výstavby socialismu a komunismu. Nejlepším učitelem dorůstajících generací a všeho lidu je naše nová skutečnost, naše revoluční praxe, jejich aktivní účast na výstavbě nové společnosti. Proto již ve škole musí být vyučování těsně spjata se životem, s prací. Musíme všestranně usilovat o to, aby práce jako tvůrkyně všech hodnot se postupně stala prvořadou životní potřebou všech našich lidí.

Přitom nelze pustit se zřetele, že komunistické názory, komunistická morálka se utvrzují v boji s přežitky kapitalismu ve vědomí a jednání lidí a že právě v tomto boji je třeba prosazovat plnou platnost našich komunistických idejí.«¹⁵⁾

Význam usnesení »O těsném spojení školy se životem a o dalším rozvoji výchovy a vzdělání v ČSR« spočívá jak v hloubce teoretické analýzy základních problémů výchovy, jakou nikdy nemohla podat a jaké se také nikdy nemohla ani odvážit buržoazní pedagogická věda, posluhující vědomě třídním zájmům měšťáctva nebo se bezvýhodně točící kolem palčivých otázek výchovy a vzdělání, které se dostávají v celosvětovém měřítku na pořad dne, tak v bohatství konkrétně praktických podnětů pro vytvoření školy v pravém slova smyslu socialistické. Usnesení ukazuje ve světle marxisticko-leninské teorie a zkušeností z budování socialismu, že socialistická přestavba školy musí zasáhnout samu podstatu celého učebně výchovného procesu, nikoliv jen organizaci (systém) školy, osvětluje postavení a funkci výrobně produktivní a všeobecně prospěšné práce v soustavě socialistické výchovy na jednotlivých stupních a rozebírá podrobně různé formy a metody přiblížení výchovy praxi.

V historii našeho školství nebylo dosud tak závažného a svým dosahem tak revolucionizujícího dokumentu, jaký představuje toto usnesení.

České a slovenské učitelstvo i naše pedagogická věda nemohly dostat na prahu jubilejního roku 1960, v kterém jsme oslavili 15. výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou, v kterém nová ústava slavnostně stvrdila, že jsme se stali po Sovětském svazu druhým socialistickým státem na světě a v kterém byl také schválen Národním shromážděním (15. prosince 1960) zákon o soustavě výchovy a vzdělání, zakotvující legislativně a právně poslání a úkoly školy v Československé socialistické republice, spolehli-

vější kompas pro svou práci, aby to byla práce odpovídající svým zaměřením i úrovni potřebám velké doby, v které žijeme, i potřebám komunistické budoucnosti, pro kterou děti a mládež ve škole vychováváme.

Do roku 1961, v kterém Komunistická strana Československa oslavuje spolu se vším lidem 40. výročí svého vzniku, vstoupilo také naše školství obohaceno úspěchy a zkušenostmi jejího boje za vítězství socialismu v naší vlasti a s perspektivami, které naší zemi otevřel tento boj do komunistických zítřků.

Je to slavná cesta, kterou prošla naše škola pod vedením strany od května 1945 a zejména pak od února 1948. Plným právem můžeme být hrdí na výsledky, kterých jsme v našem školství a výchově dosáhli. Úrovní vzdělání a kultury jsme mezi prvními státy na světě. Navazujeme na pokrokové, demokratické tradice našeho vlasteneckého učitelstva a naší pedagogiky, na velký odkaz J. A. Komenského, vybudovali jsme školství, které je naší chloubou a všude budí — pokud dokáží být lidé nezaujatí — obdiv i úctu.

Máme dnes v republice nejen nesrovnatelně více škol všech stupňů a typů a škol lépe vybavených, než mělo buržoazní Československo, ale především veškerá mládež i pracující mají zajištěno právo na vzdělání a dostatečné materiální podmínky, aby mohli skutečně dosahovat až nejvyššího vzdělání. Stálý růst výrobních sil a rozmnožování společenského bohatství umožňují poskytovat bezplatně výchovu a vzdělání i školní učebnice a školní potřeby, soustavně zlepšovat materiální podporu stipendií atp.

Výchova a vzdělání jsou u nás založeny na nejpokrokovějším světovém názoru, marxismu-leninismu, jsou těsně spojeny se životem lidu a opírají se o nejnovější poznatky vědy i o pokrokové kulturní tradice. Obsah školy odpovídá všestranně potřebám společnosti i potřebám všestranného, stále svobodnějšího rozvoje osobnosti každého jedince. Vysoko jsme pozvedli postavení a úlohu učitele ve společnosti, sjednocujeme výchovné působení školy a rodiny a péči o výchovu vzdělání mladé generace činíme stále víc a víc věcí i společenských organizací, závodů a družstev.

Teprve v naší socialistické společnosti se stává škola vpravdě onou Komenského »dílňou lidskosti«; vychovává člověka tak, aby byl druhému člověku soudruhem, nikoliv vlkem, člověka skutečně osvětleného a citově a mravně ušlechtilého, člověka, který vášnivě miluje život, a proto hluboce nenávidí všechno, co lidskou důstojnost zotročuje, ponižuje a uráží.

Vyslovujeme Komunistické straně Československa při příležitosti 40. výročí jejího založení díky za toto velké dílo reálného humanismu, na kterém je nám, učitelům, umožněno se podílet. Vyslovujeme je jako závazek, že budeme svou prací usilovat o to, aby se rozrůstalo a košatělo, aby naše socialistická škola ještě výše pozvedla ideje, které jí dala strana do vínku, a ještě více v mladé generaci zapalovala touhu přeměnit tyto ideje v šťastný, krásný a bohatý život epochy komunismu.

1. Nejedly, Zd., *O výchově a vzdělání*, SPN, Praha 1953, str. 49—50.
2. Srv. Laštovička, B., *V Londýně za války*, SNPL, Praha 1960, str. 510—517.
3. *Komunisté o výchově*, SPN, Praha 1959, str. 9.
4. Srv. Kopecký, V., *ČSR a KSČ*, SNPL, Praha 1960, str. 149—150.
5. Nejedly, Zd., *O výchově a vzdělání*, SPN, Praha 1953, str. 251—253.
6. Gottwald, Kl., 1949—1950, Svoboda, Praha 1951, str. 75, 76.
7. *Komunisté o výchově*, SPN, Praha 1959, str. 18—22.
8. *Nová mysl* 1954, č. 7, str. 691—692.
9. *Od X. do XI. sjezdu*. Usnesení a dokumenty ÚV KSČ, SNPL, Praha 1958, str. 97—113.
10. Tamtéž, str. 102.
11. *Nová mysl* 1956, zvl. číslo z června, str. 37.
12. *Nová mysl* 1958, zvl. číslo z června, str. 49, 50.
13. *Usnesení a dokumenty ÚV KSČ od XI. sjezdu do celostátní konference 1960*, SNPL, Praha 1960, str. 321—335.
14. Tamtéž, str. 321.
15. Tamtéž, str. 321, 322.